

Londra'dan Mektup

D i d e m C r o s b y

Bilim Haftasının Süpermarket Dedektifi

Süpermarkette alışverişimizi tamamlayıp çıkışa, kasalara ulaştığımızda diğerlerinin sepetlerini inceleme alışkanlığına sahibim. Kuyrukta beklerken zaman geçirmenin en zevkli yollarından biri bu. Ayrıca, abur cuburla, paketlenmiş hazır yiyeceklerle dolu sepetler Akdeniz mutfağının azametini vurgulamam için bana bahane de yaratır. Sepetlere bakarak başkalarının yaşamları hakkında güvenilir gözlemler yapılabileceğini düşünüyorum. Bir kişinin vejeteryan olup olmadığı, bekar ya da evli olduğu, çocuk sahibi olup olmadığı, hatta çocuklarının yaşları (eğer çocukları ebeveynlerinin etrafında koşuştururken görmediysem) önlerindeki sepette bulunanlardan kolaylıkla anlaşılabilirler. Geçtiğimiz hafta süpermarket dedektifliğim bana yeni bir grubu işaret etti: Vejeteryan, evli, bekar, çocuklu, çocuksuz..... ve nihayet .... çevre bilincine sahip kişi! Yan kasaya yönelen çift, sepetlerinden aldıkları kutu kutu ampulü kasadaki banya veriyorlardı. Ampuller az enerji tüketen türdendi. Ancak o zaman süpermarketteki promosyonlardan haberi oldu. Az enerji tüketen ampullerin fiyatları üçte birine düşmekle kalmamış, bir alana bir de bedava veriliyordu! Ufak bir araştırmayla bunun arkasında Ulusal Bilim Haftası'nın olduğunu keşfettim.

10-19 Mart tarihleri arasında düzenlenen Ulusal Bilim Haftası'nın ilk günlerinde kaleme alıyorum bu yazıyı. Haftayı düzenleyen İngiliz Bilimin İlerletilmesi Derneği (British Association for the Advancement of Science-BA), ülkenin en büyük üç süpermarketini söz konusu ampullerin fiyatlarını düşürmeleri için ikna etmiş. Ancak bu kadarla yetinmemişler. Herkesi, evlerinde en az üç ampulü az enerji tüketen bu ampullerle değiştirmeye davet etmişler. Amaç, evlerimizde gaz ve elektrik tüketimimizi azaltarak atmosfere saldığımız karbon düzeyini de azaltmak. Dahası da var.

İnternet yoluyla Bilim Haftası süresince binlerce kişi, "İklim Değişikliği için Tıklayın" başlıklı bir kampanyayla, günlük davranışlarını değiştirerek karbon tasarrufu yapma sözü verdi. Kimisi, işine, okuluna arabayla gitmek yerine yürümeye ya da bisikletle gitmeye söz verdi. Kimisi, hafta boyunca çamaşırlarını 40°C'de yıkamaya, televizyon izlemeden bir gece geçirmeye, telefon şarj cihazlarını kullanmadıkları zaman fişten çekmeye, yalnızca yerel meyve ve sebzeleri yemeye söz verdiler.

Karbon tasarrufu yapmaya söz verenler arasında Başbakan Tony Blair gibi ünlüler de vardı. Blair, evlerinde mümkün olan ampullerin tamamının az elektrik tüketenlerle değiştirildiğini, elektrik gereksinimlerinin %75'inin yeşil şirketlerce sağlandığını vurguladıktan sonra, evinde

bir hafta boyunca sıcaklığı bir santigrat derece düşürme sözü verdi. Hükümetin bilim danışmanı Prof. David King ve televizyonda bilimle ilgili programlarda yüzünü sıklıkla gördüğümüz Prof. David Attenborough, her sabah işe otomobilleriyle gitmek yerine yürüyeceklerini duyurdular. Kampanyanın arkasında olan kuruluş BA'nın Başkanı Frances Cairncross ise, yıl boyunca birçok kez uçak yolculuğu yapmak zorunda olduğunu, bunun yol açtığı karbonu nötralesin diye Tree Aid adlı kuruluşa para bağışlayacağını, kuruluşun Afrika'da Etiyopya, Gana ve Mali gibi ülkelerde ağaç dibeceğini ifade ediyor.

"İklim Değişikliği için Tıklayın" adlı kampanyaya katılanlar, söz verdikleri karbon tasarrufunun ne boyutta olacağını da önceden buldular. Birleşik Krallık'ta her birey yılda ortalama 9 milyon ton karbondioksit üretiyor. Bu 5 sıcak hava balonuna eşdeğer miktarda karbondioksit demek. Bunun dörtte biri (1,25 balon) taşıma araçlarından kaynaklanıyor. Üçte biriyse (1,8 balon) evlerde elektrikli cihazlardan, ısınma, sıcak su, gaz ocakları ve aydınlatma gereksinimini karşılamak için tüketilen elektrik, gaz, odun, kömürden salınıyor. İlk bakışta bireylerin tek başına pek bir etkisinin olamayacağı yanlışlığı doğuyor. Sözgelimi, diyelim ki evimizde üç ampulü daha az enerji tüketenlerle değiştirdik. Bu, haftada 1,442 kg karbon tasarrufu anlamına geliyor. Ancak Birleşik Krallık'taki her evin aynı şeyi yaptığını düşü-

nürseniz tasarruf haftada 4,6 ton karbona yükseliyor. Bu da yaklaşık 3 balona eşdeğer.

Diğer basit değişiklikler tasarrufu daha da artırıyor. Sözgelimi, yalnızca yerel yetişen sebze ve meyveleri tükettiğiniz 'yerli malı haftası'nda haftalık karbon tasarrufunuz 9 kilogram; şarj cihazınızı kullanmadığınız zamanlarda fişten çekerseniz hafta boyunca tasarrufunuz 1 kg; ülke içinde uçakla yolculuk etmek yerine treni seçerseniz tasarrufunuz 528 kilogram karbon oluyor. Bunlar elbette damlaya damlaya göl olacak. Yalnızca bilim haftası boyunca bireylerin söz verdiği etkinliklerden tasarruf edilecek karbon miktarı, hafta

henüz başlamadan 386.956 tondu.

Bu 257,97 balona eşdeğer karbon anlamına geliyor. Yalnızca bir hafta boyunca çok basit değişikliklerin sayesinde böylesi bir fark mümkün olabiliyor.

Evlerimizde herbirimizin uygulayabileceği daha niceleri var. Bunlar yalnızca çevreye değil, cebimize de yardımcı olacaktır. Yemek pişirirken tencerelerin kapaklarını kapatmak gerekli enerjiyi %90 kadar azaltabilir; kullanmadığımızda televizyon, video, bilgisayarların monitörlerini fişten çekerseniz karbon emisyonu tasarrufu yapmanın yanısıra elektrik faturanızı da %8 kadar azaltabilirsiniz. Bulaşık makinenizi kullanmayın ya da eğer ille de kullanmak zorundaysanız tümüyle doldurun. Bulaşık makinenizi her kullandığınızda atmosfere 1 kg değerinde karbon emisyonu salıyorsunuz demektir, haftada bir kez daha az kullandığınızda yılda 52 kg karbon tasarrufu yapabileceksiniz. Çay suyu kaynattığınızda yalnızca gereksiniminiz olan miktarda kaynatın; her kupa kaynar su, 25 kupa değerinde karbona eşdeğer. Buzdolabına koymadan önce yiyeceklerin soğumasını bekleyin. Eğer evinizde radyatörler camının önündeyseniz perdeleri radyatörle duvar arasında sıkıştırarak ısının camdan dışarı uçmasını önleyin. Akşamları perdelerin hepsini kapatarak ısı kaybını azaltın.

Birleşik Krallık 2060 yılında, bugün ürettiğinden %60 daha az karbon emisyonu üretme hedefinde. Ünlü Kyoto Protokolü gereğince ilk aşama olarak 2008-2012 yılları arasında karbon emisyonu salımını 1990 yılındakinin %5 altına indirme hedefine katkıda bulunuyor. Bu hedefi gerçekleştirmek için elbette süpermarket sepetlerini dolduran bireylerin katkısı kaçınılmaz. Böylesi hedefler henüz Türkiye'yi etkilememiş olsa da, antrenmanlı olmakta yarar var; çünkü Türkiye'yi de etkileyecek yaptırımların getirilmesinin sinyalleri ufukta gözüküyor.